

**Rede mr Karel Frielink
Deken van de Orde van Advocaten Curaçao
gehouden op vrijdag 24 september 2010
ter gelegenheid van de installatie
van een viertal rechters bij het
Gemeenschappelijk Hof van Justitie
van de Nederlandse Antillen en Aruba**

Mevrouw de President ! Excellentie ! Geachte aanwezigen !

Feestelijke gebeurtenissen zoals deze plegen te worden aangegrepen om ook serieuze noten te kraken. Ik wil op die traditie geen uitzondering maken.

Ik wil het hebben over ‘deugdzaam leiderschap’ en de voorbeeldfunctie die politieke, maatschappelijke, culturele en andere leiders vervullen. Ik heb er bewust voor gekozen om het niet over ‘moreel leiderschap’ te hebben, want dan verzanden we te snel in een ethische discussie met het spreekwoordelijke opgeheven, maar daardoor niet minder irritante vingertje; een discussie die ons eerder uit elkaar drijft dan ons nader tot elkaar brengt.

Met ‘deugdzaam’ verwijs ik naar het begrip ‘deugden’, zoals oprechtheid, zelfbeheersing, moed, trots, verantwoordelijkheid, bezonnenheid, integriteit, respect, tolerantie, grootmoedigheid, eigenwaarde en gevoel voor schaamte. Daartegenover staan dan vanzelfsprekend de ‘ondeugden’, zoals ijdelheid, luiheid, jaloezie en hebzucht. Ik gebruik de deugden als kapstok voor mijn boodschap.

Onder een ‘leider’ versta ik iedere persoon die met zijn gedrag of zijn uitingen of uitlatingen invloed heeft op zijn omgeving. Een heel ruim begrip dus. Daaronder vallen bijvoorbeeld politici, bankiers, rechters, vakbondsbestuurders, kunstenaars en advocaten, maar ook leerkrachten, sportinstructeurs en ouders.

Er zijn enkele recente voorvallen die de directe aanleiding vormden om iets te zeggen dat ligt op het grensvlak van recht en deugden. Ik baseer mij daarbij op berichten in de pers.

1. Recent was er opschudding op Aruba, omdat een advocaat – tevens voormalig Deken van de Orde – een vonnis van het Gerecht publiekelijk van de kwalificatie ‘rotzooi’ had voorzien. Deze kwalificatie deed de behandelend rechter besluiten om zijn nevenfuncties en zijn rol als persrechter direct te beëindigen, omdat hij voor zichzelf tot de conclusie was gekomen dat hij niet langer de spankracht kon opbrengen om die activiteiten voort te zetten.
2. De heer Jules Eisden (een voormalige minister) heeft laten weten dat de huidige waarnemend Gouverneur van de Nederlandse Antillen (een landskind) niet in deze functie benoemd had mogen worden, waarbij hij een relatie legt met het feit dat zij getrouwd is met een Europese Nederlander. De huidige Gouverneur van de Nederlandse Antillen zou geen Gouverneur van het Land Curaçao mogen worden, omdat hij geen geboren Curaçaoënaar is. De heer Eisden voegde daaraan toe dat hij als Curaçaoenaar meer van zijn ‘eigen mensen’ houdt dan van anderen.
3. De Gedeputeerde van Cultuur, Dr. René Rosalia, heeft afgelopen weekend gewaarschuwd voor Curaçaoënaars die in Nederland hebben gestudeerd, hun eigen cultuur verloochenen en met hun multiculturele ideeën zelfs een bedreiging voor de Curaçaoese cultuur vormen. Volgens hem moeten we af van het idee dat onze samenleving multicultureel is en moeten we af van het idee dat voor alle minderheidsgroepen plaats is in onze samenleving.

Eerst iets over het Arubaanse voorval. Advocaten zijn leiders in de door mij bedoelde zin en hebben een voorbeeldfunctie. Waar het gaat om de behartiging van de belangen van zijn cliënt komt een advocaat een grote mate van vrijheid toe, ook in wat hij zegt en hoe hij dat zegt. Hij mag zich echter niet onnodig grievend of krenkend uitlaten, hetgeen ook geldt in relatie tot rechters. Onderdeel van de advocateneed is dat de advocaat zweert of belooft eerbied voor de rechterlijke autoriteiten te zullen hebben (art. 3 lid 2 Advocatenlandsverordening 1959).

De vraag of de gebezigde kwalificatie ‘rotzooi’ in dit geval wel of niet acceptabel is, moet aan de hand van alle feiten en omstandigheden door de tuchtrechter worden beoordeeld; dat kan niet op basis van de summier in de krant weergegeven feiten.

Een advocaat die (in overleg met zijn cliënt) de publiciteit zoekt om zich in kritische zin over bijvoorbeeld de uitkomst van een procedure uit te laten, zal zich de vraag moeten stellen met welk doel hij dat doet. Wil hij een in zijn ogen rechterlijke misslag aan de kaak stellen? Wil hij waarschuwen tegen ontwikkelingen die hij ziet als een bedreiging voor de rechtsstaat? Of zoekt hij bijvoorbeeld de publiciteit op om de frustraties van zijn cliënt te ventileren? Het doel, indien gerechtvaardigd, kan mede bepalend zijn voor de inhoud van de uitlatingen en de wijze waarop die worden gedaan.

Vervolgens moet de advocaat stilstaan bij de vraag wie zijn opponent is in die publieke discussie. Het maakt verschil of die opponent een politicus of een rechter is. Een politicus moet zich, kort gezegd, behoorlijk wat meer laten welgefallen dan een rechter, omdat een politicus een ‘publieke’ figuur is en ook aanzienlijk meer mogelijkheden heeft om zich publiekelijk te verdedigen. Uiteraard mag een advocaat een vonnis publiekelijk bekritisseren, zelfs ernstig bekritisseren, maar enerzijds mag hij zijn opponent (de rechter) niet onnodig krenken, terwijl hij zich anderzijds vanwege zijn voorbeeldfunctie ook moet afvragen wat het mogelijke effect is van zijn woorden op het bredere publiek. Hij moet zich dan ook proberen te gedragen als een deugzaam leider.

Dan het tweede voorval, de uitlatingen van de heer Jules Eisden. Bij de benoeming van een Gouverneur of diens waarnemer speelt het geboorteland van diens partner geen rol. Bovendien

is vastgelegd dat alle Nederlanders op gelijke voet in openbare dienst benoembaar zijn (art. 3 van de Staatsregeling van Curaçao). Grondwettelijk (de Staatsregeling is als een soort grondwet te beschouwen) is dus vastgelegd dat de nationaliteit het beslissende criterium is en niet de geboorteplaats. Het criterium dat de heer Eisdien bij de benoeming van een Gouverneur of diens waarnemer wil hanteren is dan ook in strijd met de wet. Dan neemt overigens niet weg dat de vrijheid van meningsuiting meebrengt dat hij een dergelijk standpunt mag verkondigen.

Als de heer Eisdien zijn uitlatingen als 'deugdzaam leider' had gedaan, dan had hij kunnen aangeven dat hij het oneens is met de wettelijke benoemingscriteria, dat hij trots is op zijn geboorteplaats en had hij zijn voorkeur voor een Curaçaoenaar als Gouverneur kunnen uitspreken, zonder degenen die niet aan zijn persoonlijke criteria voldoen publiekelijk te diskwalificeren. Uit ingezonden brieven blijkt dat vooral zijn als diskwalificatie bedoelde opmerking aan het adres van Curaçaoënaars die met een Europese Nederlander of Nederlandse zijn gehuwd, tot heftige reacties heeft geleid. Kennelijk zijn er in dat opzicht dus Curaçaoënaars die in de ogen van de heer Eisdien 'goed' en Curaçaoënaars die 'fout' zijn. Ook een voormalige minister, zeker wanneer hij thans als adviseur van een politieke partij in de openbaarheid treedt, heeft een voorbeeldfunctie. Met het beoordelen van mensen op hun afkomst wordt een verkeerd signaal uitgezonden. Hij had zich dan ook beter kunnen gedragen als een deugdzaam leider.

Tenslotte het derde voorval, de uitlatingen van gedeputeerde Rosalia over de Curaçaoese cultuur. De cultuur van een volk, van groepen binnen een samenleving en van individuen is geen statisch gegeven. Cultuur is permanent in beweging en in ontwikkeling, en staat per definitie bloot aan invloeden. Je kunt een cultuur ook niet, laat staan volledig, afschermen van invloeden van buiten, of die invloeden je nu aanstaan of niet: wij kennen toch allemaal (en sommigen van ons genieten daar ook van) Pokémon, Harry Potter, Kebab, de Vuvuzela, Mario Brothers en Oprah Winfrey? Een cultuur die niet verandert, is dood.

Dat de Curaçaoese samenleving een multiculturele (en kosmopolitische) samenleving is, is een feitelijk gegeven, ook al is de Afro-Curaçaoese cultuur daarin dominant. Dat is net zo goed een gegeven als het feit dat 70% à 75% van de Curaçaoese bevolking Katholiek is. Dat een samenleving bestaat uit meerdere, vreedzaam naast elkaar bestaande culturen, die elkaar vanzelfsprekend moeten respecteren (!), moet overigens niet worden verward met discussies over (culturele, sociale en/of economische) integratie en al helemaal niet met een discussie over assimilatie. Het is niet aan de overheid om te bepalen welke cultuur er moet zijn, net zo min als het aan de overheid is om te bepalen welke religie of levensovertuiging moet worden aangehangen. De gedeputeerde maakt een onderscheid tussen Curaçaoënaars die cultureel 'goed' en Curaçaoënaars die cultureel 'fout' zijn. Hij begeeft zich daarmee op een hellend vlak en creëert onnodige tegenstellingen. Diversiteit is een teken van rijkdom, niet van armoede.

Voor de bescherming van de culturele rechten is geen expliciete bepaling in de Staatsregeling van Curaçao opgenomen. Wel is in art. 23 lid 3 vastgelegd dat de overheid voorwaarden moet scheppen voor maatschappelijke en culturele ontplooiing. Het verbod op discriminatie (art. 1 Staatsregeling van Curaçao) ziet echter ook op culturele rechten, omdat bijvoorbeeld godsdienst en levensovertuiging direct met cultuur zijn verbonden.

In een persbericht van 5 november 2008 heeft de Stichting NAAM (Nationaal Archeologisch Antropologisch Museum) er bovendien al op gewezen dat de bescherming van culturele rechten verdragsrechtelijk is vastgelegd. Gewezen kan worden op het *Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten* (1966), een verdrag van de Verenigde Naties gebaseerd op de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*. In de preambule van het Verdrag wordt erkend dat "het ideaal van de vrije mens, vrij van vrees en gebrek, slechts kan worden verwezenlijkt indien er omstandigheden worden geschapen, waarin een ieder zijn

economische, sociale en culturele rechten, alsmede zijn burgerrechten en zijn politieke rechten kan uitoefenen". Op grond van artikel 4 van het Verdrag mag de overheid de culturele (en andere) "*rechten slechts onderwerpen aan bij de wet vastgestelde beperkingen en alleen voor zover dit niet in strijd is met de aard van deze rechten, en uitsluitend met het doel het algemeen welzijn in een democratische samenleving te bevorderen*". Een repressie van de tambú¹ is dan ook even verwerpelijk als een repressie van het klassieke ballet.

Niet duidelijk is welke voornemens de gedeputeerde heeft om datgene wat hij als een gevaar ziet, door middel van bijvoorbeeld wetgeving te beteugelen. Zijn beleidsruimte is echter, gezien de bescherming die culturele rechten genieten, uiterst beperkt. Wanneer de gedeputeerde zich als 'deugdzaam leider' opstelt dan kan hij niet alleen met trots vertellen over 'zijn' of 'onze' cultuur, maar ook met respect en tolerantie over andere hier aanwezige culturen praten. Dan had hij kunnen aangeven hoe we met zijn allen een samenleving kunnen creëren waarin die verschillen worden erkend en gerespecteerd. Door te suggereren dat voor culturele minderheden op Curaçao eigenlijk geen plaats is, - die minderheden moeten zich kennelijk eenzijdig aanpassen aan (onderdelen van) de dominante cultuur -, komen zijn uitlatingen op gespannen voet met het recht te staan en geeft hij niet op voorbeeldige wijze inhoud aan de functie die hij als gedeputeerde heeft. Hij is staatsrechtelijk ook gedeputeerde van alle ingezetenen van Curaçao, niet slechts van diegenen die een hem welgevallige cultuur uitdragen, hoe mooi en bijzonder die cultuur op zichzelf ook is.

Mijn conclusie is dat er onvoldoende breed begrip is voor het feit dat het in een democratie eigenlijk niet gaat over meerderheden, maar over minderheden. Dat het in een democratie eigenlijk gaat om minderheden, blijkt overigens al uit het feit dat veelal de meerderheid zelf (de coalitie) is samengesteld uit minderheden. Dat gegeven alleen al noopt tot verantwoordelijkheid, bezonnenheid en tolerantie. De wijze waarop je als overheid omgaat met minderheden (en ook met de sociaal-economisch zwakkeren), bepaalt in belangrijke mate de kwaliteit van de democratie en van de samenleving. Dat betekent bijvoorbeeld dat de overheid niet terughoudend mag zijn als het gaat om de bescherming van minderheden, in het bijzonder wanneer sprake is van discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook. Het is niet voor niets dat het verbod op discriminatie is vastgelegd in artikel 1 van de Staatsregeling van Curaçao. De grote uitdaging waar we nu voor staan, is hoe we met elkaar onze democratische en pluriforme samenleving op *rechtvaardige* wijze vorm gaan geven.

Maar, in een democratisch bestel geldt ook dat leiders, waaronder politici, advocaten, officieren van justitie en rechters, zich kritiek moeten laten welgevalen. Laat het er u, wier benoeming heden luister wordt bijgezet, niet van weerhouden om die spankracht op te brengen die nodig is om de u opgedragen taak uit te voeren, ook al zullen de omstandigheden waaronder u dat moet doen niet altijd even ideaal zijn.

Namens de leden van de balie feliciteer ik u van harte.

Ik dank u wel!

¹ R.V. Rosalia, *Tambú. De legale en kerkelijke repressie van Afro-Curaçaose volksuitingen*, diss. UvA 1996, hfdst. 5.